

Sairaalfyysikot ry:n suosituksia

1/2019 (18.4.2019)

päivitetty 6.10.2020

Suositus sairaalfyysikoille osoitetun Lääketieteellisen fysiikan asiantuntijan, Säteilyturvallisuusasiantuntijan ja Säteilyturvallisuusvastaavan vastuiden huomioimisesta palkassa

Säteilylaki (859/2018) ja Säteilyturvakeskuksen määräykset uudistuivat vuoden 2018 lopussa. Nuo asetuksineen määrittelevät uudelleen aiemmissä säännöksissä määritellyn vastaavan johtajan tehtävät sekä lisäävät asiantuntijavastuuta sairaalfyysikoille säteilyn käytössä terveydenhuollossa. Uudessa lainsäädännössä toiminnanharjoittajan vastuu ja riskiperusteinen valvonta tulevat lisääntymään. Hallituksen esitys eduskunnalle säteilylaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 28/2018 vp) kohdassa 4.1.4.2 arvioi, että uuden lain myötä nimettäviä säteilyturvallisuusasiantuntijoita (STA) tarvitaan terveydenhuollon säteilytoiminnassa n. 20 henkilöä, ja tehtävän hoitamiseen työajasta käytettäisiin arviolta 25%. Uudessa laissa on terveydenhuollon säteilytoiminnassa vaatimus lääketieteellisen fysiikan asiantuntijan (LFA) käytöstä. Lainaten hallituksen esityksestä: *"Terveydenhuollon säteilytoiminnassa on jo nykyisin vaatimus lääketieteellisen fysiikan asiantuntijana myös säteilyturvallisuusasiantuntijana terveydenhuollon ja eläinlääketieteen säteilytoiminnassa"*. Lisäksi *"Terveydenhuollon säteilytoiminnassa säteilyturvallisuusasiantuntijaa olisi käytettävä toimintaa aloitettaessa ja sen merkittävästi muuttuessa sekä tarpeen mukaan, mistä aiheutuisi pidemmällä aikajänteellä vähäisiä kustannuksia"*. Hallituksen esityksen (HE 28/2018 vp) kohdassa 4.2.2. todetaan vastuun siirrosta viranomaisvalvonnasta asiantuntijatehtävään: *"Sujuvampaa viranomaisvalvontaa edesauttavat myös toiminnanharjoittajan velvollisuudet käyttää toiminnassaan asiantuntijoita. Asiantuntijoiden säännöllinen käyttö parantaa säteilyturvallisuutta, kun toiminnan tai laitteiden puutteet pystytään havaitsemaan ja korjaamaan nykyistä nopeammin. Asiantuntijoiden hyödyntämisen ja omavalvonnan tehostumisen arvioidaan näin ollen vähentävän viranomaisvalvonnan työmäärää sekä toimintaan liittyvän viranomaisneuvonnan tarvetta"*.

Tausta ja lainsäädäntö

Säteilylain (859/2018) 29. pykälä määrää Säteilytoiminnan johtamisjärjestelmästä, että *"toiminnanharjoittajalla on oltava kirjallinen säteilytoiminnan johtamisjärjestelmä"*, joka velvoittaa määrittämään *"säteilyturvallisuusasiantuntijan ja lääketieteellisen fysiikan asiantuntijan käytön järjestämisestä"*.

Säteilylain (859/2018) 38. pykälän 1. momentissa säädetään: *"Lääketieteellisen fysiikan asiantuntijalla on oltava terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain nojalla oikeus käyttää sairaalafysiikon ammattinimikettä."*

Säteilylain (859/2018) 37. pykälän 2. momentissa säädetään säteilyturvallisuusasiantuntijasta (STA): *"Terveydenhuollon ja eläinlääketieteen säteilytoiminnassa säteilyturvallisuusasiantuntijalla on lisäksi oltava terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain nojalla oikeus käyttää sairaalafysiikon ammattinimikettä."*

Säteilylain (859/2018) 28. pykälä määrää Säteilyturvallisuusvastaavan (STV) nimeämisestä ja tehtävästä 1. momentissa, että *"Turvallisuuslupaa edellyttävässä toiminnassa toiminnanharjoittajan on nimettävä säteilyturvallisuusvastaava ja tarvittaessa tälle sijainen. Säteilyturvallisuusvastaavan tehtävänä on huolehtia toiminnanharjoittajan apuna säteilynsuojelun toteuttamisesta."* sekä 2. momentissa, että *"Toiminnanharjoittajan on huolehdittava siitä, että säteilyturvallisuusvastaavalla on riittävä toimivalta hoitaa hänelle osoitetut tehtävät."* Lisäksi lain 41. pykälä määrää Säteilyturvallisuusvastaavan kelpoisuudesta terveydenhuollon ja eläinlääketieteen säteilytoiminnassa 6. momentissa: *"Säteilyturvallisuusasiantuntija voi kuitenkin toimia osaamisalallaan säteilyturvallisuusvastaavana ilman erillistä säteilyturvallisuusvastaavan säteilynsuojelukoulutusta."* tarkoittaen, että sairaalafysiikko on kelpoinen toimimaan säteilyturvallisuusvastaavana. Asianmukaisen säteilykoulutuksen saaneet röntgenhoitajat voivat toimia säteilyturvallisuusvastaavina säteilynkäytön kannalta vähemmän vaativassa toiminnassa (hammas-, natiivi- ja eläinröntgentoiminta). Ainoastaan sairaalafysiikot voivat toimia terveydenhuollossa ja eläinlääketieteessä lääketieteellisen fysiikan asiantuntijoina tai säteilyturvallisuusasiantuntijoina. Lisäksi ainoastaan sairaalafysiikot ja soveltuvan alan erikoislääkärit voivat toimia säteilyturvallisuusvastaavina säteilynkäytön kannalta vaativammassa terveydenhuollon ja eläinlääketieteen toiminnassa (terveydenhuollon yleinen röntgentoiminta, isotooppilääketiede ja sädehoito).

Tehtävät

Lääketieteellisen fysiikan asiantuntijan (LFA) tulee tuntea toiminnanharjoittajan toimipaikka ja organisaatorakenne, käytetyt kuvantamismenetelmät ja laitekanta, näihin liittyvät sopimukset ja käytännöt, toimintatavat sekä yhteyshenkilöt. Säteilylain (859/2018) 32. pykälän 2. momentti säätää: *"Lääketieteellisen fysiikan asiantuntijaa on käytettävä altistuksen kohteena olevan henkilön säteilynsuojelun suunnittelussa, toteutuksessa ja seurannassa, kun kyseessä on lääketieteellinen altistus tai 14. luvussa tarkoitettu kuvantaminen, jossa käytetään terveydenhuollon laitteista ja tarvikkeista annetussa laissa (629/2010) tarkoitettua terveydenhuollon laitetta"*. Valtioneuvoston asetuksen (1034/2018) 19. pykälä säätää lääketieteellisen fysiikan asiantuntijan käyttämisestä: *"Toiminnanharjoittajan on huolehdittava, että lääketieteellisen fysiikan asiantuntija on tiiviisti mukana sädehoitotoiminnassa, lukuun ottamatta vakiintuneita isotooppihoitoja. Lääketieteellisen fysiikan asiantuntijaa on käytettävä muussa kuin 1. momentissa tarkoitettussa isotooppihoidossa sekä toimenpideradiologiassa, tietokonetomografiassa ja muussa suurta lääketieteellistä altistusta aiheuttavassa toiminnassa. Muussa kuin 1. ja 2. momentissa*

tarkoitettu toiminnassa lääketieteellisen fysiikan asiantuntijaa on käytettävä toimintaa aloitettaessa ja tämän on oltava käytettävissä toiminnan aikana." Edellä mainitun asetuksen 20. pykälässä listataan lääketieteellisen fysiikan asiantuntijan käytön osa-alueet.

Säteilyturvallisuusasiantuntijan (STA) tehtävänä on toimia asiantuntijana työntekijöiden ja väestön säteilysuojelun suunnittelussa, toteutuksessa ja seurannassa. Vaativassa säteilytoiminnassa säteilyturvallisuusasiantuntijan on oltava kiinteästi mukana tai konsultoitavissa riippuen altistusluokista. Säteilyturvallisuusasiantuntijan on mm. kyettävä viestimään säteilysuojeluasioista, opastamaan toiminnanharjoittajaa lakisääteisten vaatimusten noudattamisesta, neuvomaan säteilysuojelukoulutuksesta säteilytoimintaan osallistuvalla henkilöstöllä sekä laatimaan turvallisuusarvion ja säteilyturvallisuutta koskevia raportteja, suosituksia ja ohjeita. Säteilyturvallisuusasiantuntijaa on lisäksi käytettävä uutta säteilytoimintaa aloitettaessa, säteilytoimintaa muutettaessa tai lopetettaessa ja jos työntekijöiden tai väestön säteilysuojelussa havaitaan ongelmia. Säteilyturvallisuusasiantuntijan osaamisvaatimuksista ja käyttämisestä säädetään Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa (1044/2018). Tarkemmin säteilyturvallisuusasiantuntijan käytön osa-alueita listataan em. asetuksen 18. pykälässä.

Säteilyturvallisuusvastaavan (STV) tehtävät vastaavat vanhoja vastaavan johtajan tehtäviä. Säteilyturvallisuusvastaavan tulee huolehtia toiminnanharjoittajan apuna säteilysuojelun toteuttamisesta. Säteilyturvallisuusasiantuntijan osaamisvaatimuksista säädetään Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa (1044/2018).

Suositus sairaalafysikoiden korvauksista

Sairaalafysikot ry antaa suosituksen, että Lääketieteellisen fysiikan asiantuntijan (LFA) vastuusta maksettava minimikorvaus on 3 % tehtäväkohtaisesta palkasta valtakunnalliseen vallitsevaan linjaan perustuen.

Sairaalafysikot ry antaa suosituksen, että Säteilyturvallisuusasiantuntijan (STA) tehtävästä maksettava korvaus on vähintään 3 % tehtäväkohtaisesta palkasta, jos STA on nimetty yhteen turvallisuuslupaan tai vähintään 6 %, jos STA on nimetty useampaan kuin yhteen lääketieteellisen altistuksen luokan 1 tai 2 turvallisuuslupaan (kts. *Valtioneuvoston asetus ionisoivasta säteilystä (1034/2018), Liite 4*).

Sairaalafysikot ry antaa suosituksen, että Säteilyturvallisuusvastaavan (STV) vastuusta maksettava palkanlisä on vähintään 3 % suppeassa toiminnassa (yksi turvallisuuslupa toiminnassa, jossa lääketieteellisen altistuksen luokka on 3) tai vaativassa toiminnassa (toiminta, jossa lääketieteellisen altistuksen luokka on 1 tai 2 tai vastaavalla on kaksi tai useampia turvallisuuslupia) vähintään 6 % tehtäväkohtaisesta palkasta. Suositus perustuu valtakunnalliseen keskiarvoon vanhasta vastaavan johtajan vastuusta maksetusta lisästä (lähde: *Tekniikan Akateemiset ry, sairaalafysikoiden palkkatutkimus 2017*).

Vastaavia prosentteja voidaan soveltaa työnvaativuudenarvioinnin (TVA) osana.

Sairaalafysikot ry

johtokunta@sairaalafysikot.fi

Lähteet: Säteilylaki (859/2018), Valtioneuvoston asetus ionisoivasta säteilystä (1034/2018), Sosiaali- ja terveysministeriön asetus ionisoivasta säteilystä (1044/2018).